

MAGYAR MŰSA.

Költ Bétsben II. April. 1787.

Született anya nyelvem' Verseinek eshető sérelmét távoztatni kívánó védelmem, már engemet-is, mint ama néma *Pszommetikust*, megszollaltat, és még eddig csak több Versíróinkra való figyelmezésem, 's töllök tanulni kívánó igyekezetem, tsaknem azon legelőször Verseit közre borsátó Ifjú *Juvenális'* első szavait rakják író tollam eleibe: Hát tsak mások Verseinek halgatója légyek-é én mindenkor, fohe elől ne olvašsak-é? (a) Nevekedésében lévő Magyar Vesírásunk még eddig tsak leveledzett, most fejtődnek virággal terhes bimbói; minéműek léšznek virági, és gyümöltsi, még alig tudjuk. Valósággal, fajnálható dolog, hogy e' hozzás leveledzése után, már virágozni, 's gyümöltsözniis készülő nötevény, mostani mivelői által, ámbár azon edgy tzelal; de olly külömb külömb fedégekkel miveltetik; hogy azok között mellyik alkalmas mivelés, mellyik akadályozás, alig lehet megitélni.

Tudva vagyon a' Magyar Hírmondó Leveléből, edgy K — — i Tudosító T. Úrnak, a' Magyar Versek eránt mostanában fel tett javaslu tanátsa, és *Horváth Adám* Úrnak azon tanáts eránt kijelentett értelme. Mindeniknek azon
edgy

(a) Semper ego Auditor tantum, nunquam ne reponam?
Juvenal. Satyr. I. v. I.

A a

edgy dítséretes tzélja, azon edgy óhajtása, t. i. a' Magyar-Vers' gyarapodáfa, és fő ékefségre való me-
netele. Edgy az igyekezet: de tellyesítésének móda
olly különbözö, hogy edgyik a' másikkal öszve ha-
sonlítottva, tsaknem ellenkezönek látszik. Ellen-
kezésnek nem mondom; inkább mind kettö, tsak
meg edgyezett dolog felett, azon búzgóságból ere-
dett szóbeli villongás, (b) és mind két részről a' do-
lognak szoros határokba való tekintetéből származott
hasznos vetélkedés. Hasznos: (c) mert az efféle ér-
telmeknek öszve ütődéséből, az igazságnak fényes
szikrája pattanki, melly edgyebeknekis világot
gyújt. Illy villongásoknak e' dologban szülő Anyja,
edgy alkalmas Magyar Nely-Könyvek, (Grammá-
tikának) melly nélkül mind ez ideig kárunkra szü-
kölködünk, nem léte; melly nyelvünknek tulajdon-
ságát nyilván elő adván, azon fundamentomra épí-
tett Versírásunknak utját módjátis mind kivilágosítva
's egyengetve rajzolná. Edgy plántának, mellyet
mivelni akarunk, mi lehet sérelmére, nem lehet
tudni, míg annak természete tudva nintsen. Ez
adott énnékem alkalmatofságot arra, hogy a' Ver-
seknek eredetéről, nemeiről, 's nyelvünkre alkal-
maztatva, azoknak állapotjáról, edgy kevésbé szé-
lesebben kiterjeszkedve gondolkozzam, melly gon-
dolkozásimban Geszner' (d) Vezérlése után magamnak
illy tudományt formáltam:

A' Vers-

(b) Ha ellenkezés vólna, azt mondanám: Non nostrum in-
ter vos tantas componere lites. Et vitula tu dignus, et
hic. *Virg. Eclog. III. v. 108.*

(c) Nempe, semper contentiones literariae indicant infirmita-
tem aliquam nostram; sed semper aliquid boni efficiunt,
poliunt se invicem homines, et emendant. *Jo. Matthe*
Geszner Ujagoge in erudit. universal. Tom. I. §. 238. p. 244.

(d) Idem. in eod. oper. §. 222. et sequ. De Poesi speciatim.

A' Versnek szülője a' gyönyörűség. Hangütéseket, (Numerus) és megedgyezést (Hármoniát) kerestek az emberek, mellyek a' szókat, és a' dolgot a' fülre, és a' belső érzésbe be bújtasák, be nyomják. Ilyen hangütéseket hallunk a' dobokban, mellynek verésének kezdete gyakorta *Anapestus* ütés: az az két szaporát követ edgy harmadik megszűnő, melly azért hosszabbnak tetszik. Szinte úgy fok több ütései, fok több Versbéli lábokkal megedgyeznek. A' tséplésben, a' Bodnárok', Kovátsok', Lakatosok' munkájában illy mesterséges ütések hallatnak, az effélék által az elme ferkentetik, a' restség űzetik, a' halló mint edgy gyönyörűséget érezvén benne. A' hajóvezetésben ugyan ez tapasztaltatik (e). A' régi hajósoknak volt e' végre *καλεύμα*-jok, uniszoló, nógató énekek, mellynek hangjaira mozdították kezeiket, és evezőiket. A' Muzsika, melly a' Versíráással testvér, de ennél elsőbb, éppen ezt mutatja; kezdettek az emberek danólni, ugrálni, hangütésekre mozgatni lábaikat, minekelőtte a' szókat illy rendbe szedni gondolkoztak volna. Ezt tapasztalhatni a' gyermekekben is; látjuk őket gajdólni, ugrálni. Nem tagadom, hogy ők máfoktól is látták, tanulták; mindazonáltal ez igen természeti dolog. Már, az effélék tetszvé az embereknek, alkalmaztatták ezeket a' beszédre. Innen származott, a' hosszú, és rövid hangzatoknak (Syllaba) (f) egymást váltogatá-

(e) Quique refert pariter lentos ad pectora remos In numerum pulsâ brachia versat aquâ. Ovid. *Trist. Lib. IV. Eleg. I. v, 9.*

(f) A' Syllabákat Tátatoknak is nevezik; de Tátat, vagy Szájtátás eshetik hang nélküli; azért inkább nevezem Hangzatnak.

gatása (a' Rythmus.) (g) Ez azután kiterjeett többekre; több több ékekségeket kerestek a' Versrők, a' nem hasonlónak megedgyezésekből összeilletvén külömb külömb hangütéseket, vagy lábskat, és így származtanak a' Versek; e' volt eredete a' régi Görögök' verseinek, a' hang-mértékes (quantitáfos) Verseknek, melly azért első neme a' Verseknek.

Azután a' kedveltetni kívánt dolgokat így öttöztették kellemetes színbe. A' leg-régibb szent dítseretek (Hymnufok) illy gyönyörűséggel köttettek össze, ugráltak azokban, tántzoltak, kezeikkel össze fogóztak, és hangra mozdították lábaikat, mellyeket látunk az Irókból. A' hartz-búzdítására is Versek éltek: ezt tselekedték *Álke*, és *Tirte*, t. i. vagyon ebbenis gyönyörűség, hogy felindúljon a' vér, és az emberek örömet menjenek az ütközetre. *Orfé*, és *Pithagorás'* Versei parantsolatokat foglalnak magokban, mellyek által az emberi Nemzet taníttatnék, az emberségre formáltatnék. A' tudományok a' Versírók által terjedtek. A' Földmivelés, égvisgálás 's a' t.

A' Görögöknek majmai lévén a' Rómaiak, jó idején kezdték amazokat követni, valamint a' tudományoknak minden Nemeiben; úgy ezekbenis, és minden formájokban, 's mivóltokban által vivén ezen nemét a' Verseknek önnön Nyelvekre, 's élvén azokkal mind az említett végekre: az ő virágzó Századjaikban ezeketis a' leg-főbb ékekségre emelték. De

Nem

(g) Syllabae fimiliter cadentes hodie non recte vocantur Rythmi, Rythmus est numerus (alternatio syllabarum longarum et brevium.) *Gesner.*

Nem mindeneknél ez a Neme kezdődött a Verfeknek. Mifok a gyönyörűséget találták az egyenlő esékekben, (cadentia) keresnek hasonló végezeti szókat. E' tetízett kiváltképpen a Barbarufoknak, melly névvel neveztek a Görögök az ő virágzáfaiknak Századjaiban minden Nemzeteket, magokon kívül. Ennek eredete is régi. Megmutatja Gebaverus, (h) hogy a Barbarufok között mindenkor voltak, a kik szerették a hasonló végezeteiket. Sőt azt is helyesen megjegyzi, hogy a Görögök, és Rómaiak, a régiségnek csak kevés részei, és ezek között is, a legrégebb Versírók, a Saturniusok (talán, még minekelőtte a Görögöknek követésére indultak volna) a hasonló végezeteiket kedvelték. Ez az eredete a végezetes (cadentiás) Verfeknek, mellyet követnek fok Nemzetek mind e' máig napig; és a melly már edgyik Neme a Verfeknek.

E' két Nemeiből a Verfeknek, végre edgy más harmadik kerekedett. A Nemzeteknek költözködési, széledezési, Rómának azok kezére való kerülése; tovább, a Keresztény Vallásnak azokhoz való kiterjedése által, a Római nyelven szólók a Barbarufokkal inkább inkább elegyedvén, 's esmerkedvén; végre a nyelvek, 's nyelveknek tulajdonságiis kezdettek nagyobbban elegyedni, annyival inkább, hogy már rész szerént a fok hadak, rész szerént a hatalmasabb 's Birodalomra lépett Nemzetek nyelvének tanulása miatt, nem tanulták olly nagy gondal, és szorgalmatossággal a Deák nyelvet, mint az előtt. Így az idővel lassan lassan változva, vagy
a' jó

h) Anthologicarum Differt. libro. Lips. 1733. in 8vo.

a' jó Izlés' elvesztéséből, vagy Verseik' nagyobb szépségének reményléséből, e' két féle Versírásnak módjais megkezdett sógorosodni, és mind a' Deák nyelvennis az óltott Deákok tsupán tsak végezetes verseket írtak; mind (a mit itt kihozni akarok) a' Hangmértékeket a' Végezetekkel edgybe házasítván, kétfzeres újj Versek' Nemét költöttek. Hívták ezen Verseket *Leoninus* Verseknek, a' XII-dik Században élt *Leóról*, (i) ki az ilyen Versek Szerzőjének lenni mondatik; de valósággal, az ilyen Versek fokkal régibbek, és ez a' *Leo* az illy Verseket nem annyira feltalálta, mint gyakorlotta, és változgattatta dítséretesen. Már a' VII-dik Században edgy Angliai Barátnak, és azután Esperestnek *Bédának* illy emlékezet-ofzlopát olvassuk:

Hac sunt in fossa Bedae venerabilis ossa.

Szegény *Cicero*; hogy azt találta mondani: *O! fortunatam, natam me Consule Romam!* (k) kinevette őtet *Antonius*. Hívják ezeket Barátos Verseknek is; (Monachales) mert a' Szerzetesek gyakorlották leginkább. A' szent Dítséreteketis, mellyek ezelőtt *Jámbus*, és más Verseken folytak, ők kezdték kiváltképpen hasonló végezetekkel kedveltetni: mellyet könnyű volna megmutogatni. Ez hát 3-dik Neme a' Verseknek, melly nem lett ugyan szinte olly közönségesé, mint a' többi; és voltak ugyan az időtől fogva mindenkor a' kiknek e' félék tetfzetek; de voltak mindenkor ollyakis, kik a' Római Versek-

(i) *Fabric. in Bibliotheca latina mediae, et infimae aetatis, sub art. Leo pag. 775. ita dicit:*

Sunt inventoris de nomine dicta Leonis

Carminà, quae tali sunt modulanda modo,

Vid. ibid Specim. vaviorum generum horum Versuum.

(k) *Juven. Satyr. X. v. 122.*

feleknek régi formája mellett mindenkor megmaradtak, és azokat szinte a' mi időnkig által adva megtartották. Ugyantsak, e' féle Neménis a' Verseknek, jöttek világofságra a' Szerzetefek által egész könyvetskék. A' tetszésnek nem lehet határt és módot szabni.

Imhól, ez háromféle gyakorlott Versek találtnak tehát ma az Európai nyelvekben; több nem. A' *Hangmértékes Versek*, a' Görög, és Deák-forma szerént. A' *végezetes Versek* az Európai több Nemzetek módjai szerént. Es e' kétfélének öszve párosításából későbbre költ *kétszeres Versek*, mellyeket a' Rómaiak' mostoha fiai, ő előttök hallatlan példával e' kettőből szerkeztettek. K. Mellyiken kell megállannunk, mellyiket követnünk? F. Mindeniket megpróbáltuk, mindeniknek adtuk jeleit, mindenikre alkalmas nyelvünk. De szóllok rendel bővebben mindenikről:

I-ör A' Hang-mértékes Versekről.

A' Hang-mértékes Verseket nem kell megvetnünk, elmulatnunk; mert I-ör: Ezeknek eredete, 's folytatása leg-inkább természeti, a' mint látánk: *valamint pedig a' természetnél: úgy a' természetieknél nintsen jzebb.* 2-szor: E' féle Neme a' Verseknek talám természettel gyönyörködtetőbbis, mint a' végeztes Vers. Nintsen benne az az edgy rendből, vagy sorból, a' másakra előre allátott, 's tehető következés, melly gyakran tudva van a' végeztes Versben; az előre látatlanoknak újsága pedig mindenkor jobban megillet. Ez az, á' mit mond *Arisztóteles* azon könyvében, mellyben parantsolatokat ad a' Versírásról, hogy a' Vers azért tetszik; mivel valami idegen, és szokatlan vagyon benne. 3-szor Az efféle Versek alkalmasabbakis Versnek, mint a' végeztes Versek. Sok rövid fontos mondások vagy-

vagynak a' Görög és Deák Versekbenn, tudjuk; az a' félék a' végezetes Versekben elvesztik Vers vóltokat, és ékelségeket. Példával világosítom meg. Gyönyösinek edgy jeles mondása ez:

Nem áll a' tudomány tsak a' fok időben, (l)

Ez, elég hofzszú mondás Versben, 's még sem Vers. Ha a' Versnek természetete a' hasonló végezetekben áll: még legalább szűkseges hozzá edgy ilyen egész rend: vagy Gyönyösi formája szerént, még többs, mint ő ezt tsinálta:

Kevés napok többet téfznek a' jó főben,

Mint számos esztendők az észttől meddőben.

Szívtől árad a' vér, nints ez a' tudóben. (m)

De a' Hang-mértékek szerént, fél Versis mindjárt Vers, két, három lábis észtre vehető Vers, Melly szép Vers lesz ez, ha így fordítom; *A' tudomány fok időbe nem áll.* Noha tsak fél Vers. Ritka dolog, hogy a' végezetekkel illy kevésbe Verfet szorítsunk: *Tudja Pál mit kaszál,* vagy: *Kitsiny tsupor hamar felforr,* vagy: *Friszen merni, félíg nyerni.* De nem egyenlő tetfzésüek-é akkoris az ilyenek? *Lassú víz partot mos.* melly igaz, hogy hasonló végezetek nélkülis van, mindis egyenlő Hang-mértékekből áll, az utolsó hangzaton kívül: de mégis szép; mivel a' természetet követi, es nyomozza, melly mindenkor tzielja edgy jó Versírónak.

(Folytatása következik.)

(l) Gyönyösi István újj életre hozott Karikliájában.

(m) Be kár, hogy az edgyenlő esés kedvéért e' gyönyört Vers illyen Bérekefzéséssel motskoltatott meg! Nem tudott a' szerző Orvosi tudományt, megengedhettyük.